

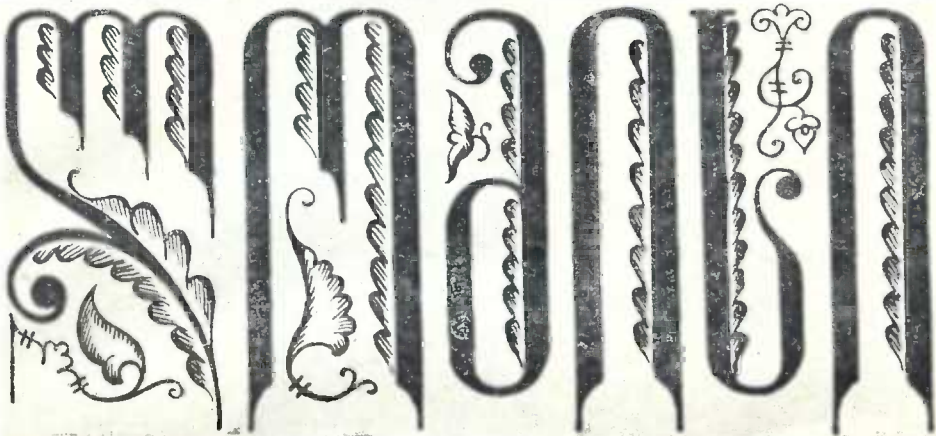
ს. საქართველოს
 მწიგნობართა სასწავლებლის
 ყოველწლიური
 სახელოვნო-საღიბა
 რატორიკული

ნ^o 3

1922წ.

ტფილისი:

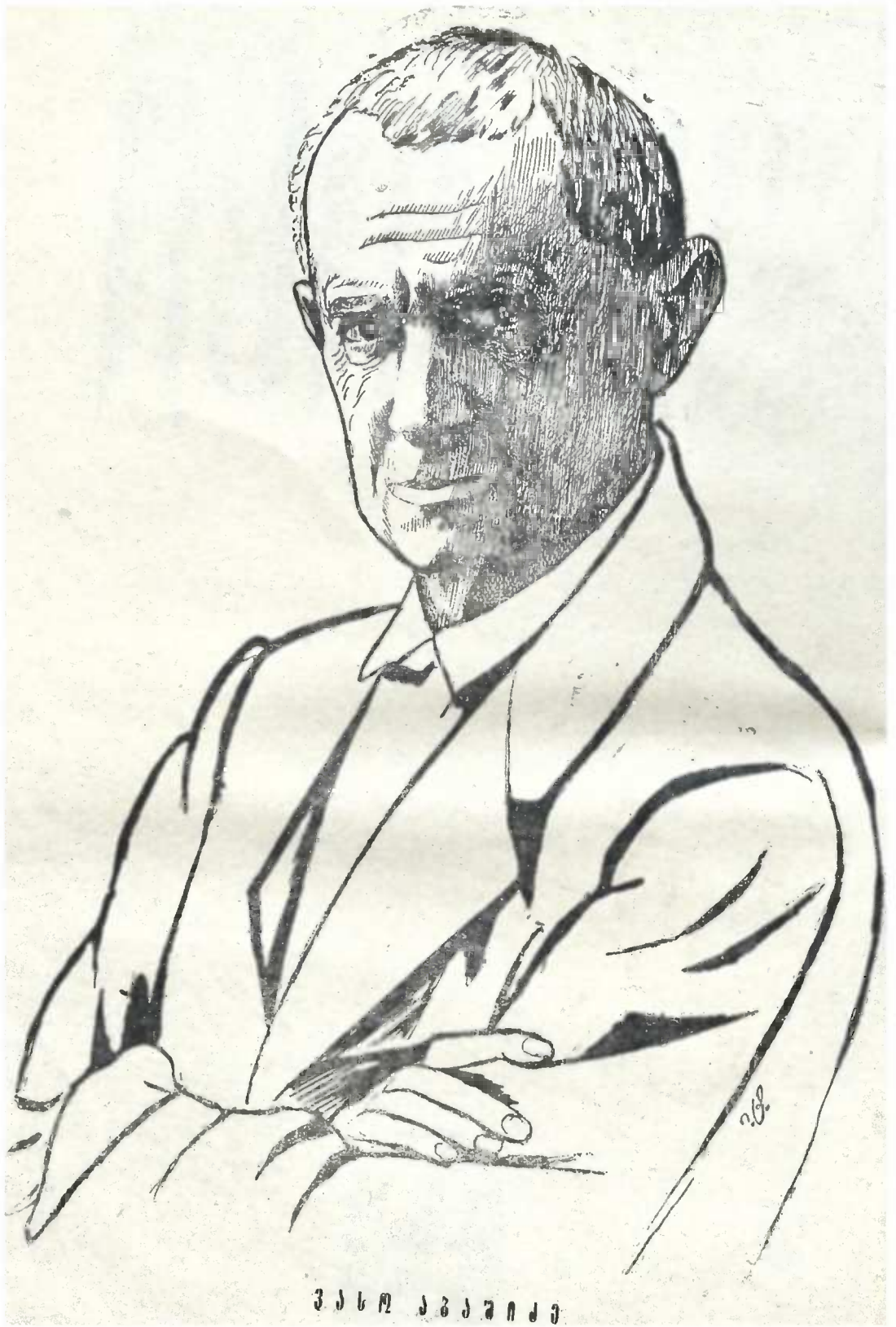
1. გრიშავშილი
 2. მაცაშვილი
 3. მკერდი
 4. იაკობი
 5. მალაქა
 6. მამია

7. მამია
 8. მათეოსი
 9. მამია
 10. მამია
 11. მამია

ასალი საქონაჯული და ერთგვ. შექმნილია

მამიას პორტრეტი
 სულთნების მაცია

3 5 6 2 1 2 5 7 0 1 0

ი. გრიშაშვილი

ჩემს მამას

იწოდებოდი: „ცაცია გრიშაძე“.
გიყვარდა მხოლოდ ქალი და კრივი.
და თუმც ცოლები გყავდა დაერიშად,
მაგრამ ყოველთვის იყავი ქერივი.
როცა სერავდი მწვადებს ანაგებს:
შენ ღვინის სმის დროს არ იყავ ლოთი;
კრივში ჰხიბლავდა შენს ამხანაგებს:
მკლავი ცაცია, თავი მელოტი.
შენი მიზანი, შენი სავანი
იყო სიმართლის შექმნა ნამდვილად,
და იყავ ერთი იმათთაგანი,
ვინც სიამაყეს ჰგზავნის მარტვილად.
და მეც შენსავით ხალხს ტლანქს და ზარმაცს
ჩემი თათმანი მივე გირაოდ,
არხიმედევით ვემებ აზარმაცს,
რომ დედამიწა ავაყიროა!
ასეთ ბრძოლაში ჩემ სულს რა მოღლის,
მან დრო და სიერცე ბრძოლით განჰკრიტა,
და თუ შეილი ვარ მე ყარაჩოღლის:
ჩემს კალამს მუდამ ექნება დვრიტა.
როცა შენს გრძნობას ლექსებს ვატანდი,
მამავ, მტერს ჰკლავდა სიტყვა წყობილი,
და ვხარობ, რომ ვარ მე პროტესტანტი,
ვიდრე აღსავსე და კმაყოფილი.
და თუ სიცოცხლემ მეც გამაბრაზა,
და თუ გამივა ალერსის ყავლი:
წერტილის ნაცვლად დამრჩება ფრაზა
და ჩემს მგონობას სხვას შევასწავლი.

კ. მასხაშვილი

პათოსები

დაიწვა სანთლები... დარბაზი დაბნელდა.
ნადიმი დასრულდა... ხურავენ კარს!
დამძიმდა ჰაერი, სურნელი განელდა,
წყვილიანი ბროლის კოშკს ეხვევა გარს!...
ფიქრები მისდევენ იმედსა მწუხარედ,
ვით მგლოვიარენი ძვირფასსა მკვდარს.
ოცნება-კოცონი, მგზნებარე მქუხარედ,
მიყუჩდა... მიუჯდა კვამლიან კვარს!...
გვირგვინი ეხურათ... ოქსინო ეფარათ...
მსწრაფლ მიუახლოვდნენ მიღწევის თხემს,

ბორძიკი!.. დაქანდნენ, შემოკრბენ ერთ ფარად,
ექებენ უფსკრულში ჩაჩხილ მწყემსს!..
და ეხლა მისდევენ... მისდევენ მჭუხარედ,
ვით ჰგლოვიარენი ძვირფასსა მკვდაოს.
დაფერფლდა კოცონი, მგზნებარი მჭუხარედ,
რცნება მიუჯდა კვამლიან კვარს!..
მივიღეთ ბარათი საძილოდ წვევისა;
ნუ ვებლაუჭებით შიშისგან ხავსს.
დრო არის განქრობის... არაფრად ქცევისა
და ნულარ ვატყუებთ უგნურად თავს!
არც ვიძენთ, არც ვკარგავთ... მჭუხარეს უაზროდ
ცხოვრებას ვუზურგათ, მოსაწყენს, ნავსს!
ჩავიდეთ კიდზე, მოვმართოთ უსახლერო
ნირუანის მკერდზედა მთვლემარე ნავს!..
ფანჯრიდან ჭიკჭიკი ხმა ტკბილი მომესმა
გულის წყლულს მალამოდ მომეცხო, მომესვა.
„შენა ხარ, ჩიტუნო, დიკო ფრთოსანო,
ცად მახეტიალე გაისის მგოსანო?! —
„ჰო, მე ვარ! დამისა მყვირალო დარდები
დაამხე მიწაზე, წამოხტი ზე!
გააღე ფანჯარა, ახადე ფარდები
ოთახში და გულში შეუშვი მზე!..
წამოხტი, გავქანდი!.. მოვგლიჯე ფარდები.
გავუღე ფანჯარა სტუმარსა ტკბილს
შემეჭრნენ გულში მე სხივთ იავარდები,
ვგრძნობთ იმათ ამბორსა სუნნელსა, თბილს.
ვივსები სინათლით, ტიტანის ძალითა,
მთელდება გული და მწარედ არ სწუხს.
მიმჭრალი თვალეები მენთება ალითა,
ძარღვებში ხმაურობს სისხლი და სდულს!
ნარნარი ლაქვარდის ფირუზი-ჭველები
მეხვიენენ, მიბანენ გაღედილ მკერდს.
ცამ გამომიგზავნა ზავისა მძველები
შევრიგდეთ!.. დიდება დილისა ღმერთს!
გამარჯობა ჩიტუნოვ! გმადლობ, ჩემო კარგო!
რომ იცოდე შენმა ნახვამ ჩემ სულს როგორ არგო!
დამის სევდამ გულს ჩამასო თვისი კლანჭი მჭრელი
მომისია ექვის გველი, ტინის მწოველ-მხვერელი
მე ოცნებას მიღრჩობს დამე!.. ჰაერი არ მყოფნის!..
მიმწარდება, მიშხამდება სიტკბოება ყოფნის.
ეხლა კი მწამს; რომ ხარ ცისა სანატრელი გზირი
აღმადგინე... სიკოცხლისკენ კვლავ იბრუნე პირი!..
მოაღერსე თვალეებითა შემომხედდა სირმა.
შეფრთხილდა. მზის სხივები ტურფად მოისირმა,
მოწყრიალე, ვერცხლის ხმითა მან მოსძაფა არე:
გამიშალა თვალწინ ბგერა და ფერადთა მხარე!

გამიტაცა... აღმიტაცა!.. და მიფერინავ მეცა...
მალლა, მალლა, მალლა... ქვევით დამრჩა ზეცა
მიესრიალებ სულის სხივად, აღარა ვგრძობ სხეულს
თავს ვეკლები მსოფლიოსა, ჩემ სამეფოდ ქცეულს!
არ მზღლუდავენ იქ სიტყვები, იქ სდუმს ქვეყნის ენა
იქ ნეტარობს გულის თვალი, ტკბება გულის სმენა!
ვერ მომწვდება უღმობელის დროის ცივი ხელი,
ვერც სიკვდილის საშინელი, სისხლიანი ცელი.
უცნობია ჩემთვის რული, უცნობია დაღლა;
სულის სხივად მიესრიალებ მალლა, მალლა, მალლა!..
გაზაფხული თავის სამოსს ხეებსა და ყვავილთ აცმევს.
დამათრობელ სურნელებას მადლიანის ხელით აკმევს
ცის გუმბათი ილიმება ცეცხლელულის ფერადითა,
მზის სიმღერა მწველი ისმის ლაყვარდოვან ვერანდიდან.
ჰქუხს საყვირი სიციცხლისა ბრძანებიან-ვნებიანი!
სიცილის და რისხვის ხმანი, სიმთ ლიფლივი საამური,
ზართა რეკა, ეტლთ გრიალი, ნაზი კენესა სალამურის
რკინის შლინგვა, ქვის რახუნი, სისინ-შფოთი მანქანათა,
ვეშაპური ამოქმინვა და ქოთქოთი ქარხანათა,
ხმათა ზღვაში შემდინარდნენ ქაოტიურ-უსრულეები,
მოეფინენ მზის ქვეშეთსა, ამოაცეს უფსკრულები!..
ამობოქრდა ხალხის ტალღა, სიტყვიანობს და მოქმედობს
არსებობის დასაცავად იძვრის, იღწვის, შემოქმედობს.
მომავლის და აწმყოს ზღვარზე მდგარ დაბურულს ტყესა ჰკაფავს
და სიკვდილი იმის ძლიერ კვერის ქვეშა სულსა ლაფავს!..

მოსაწვევ ძახილსა
გზნებარეს, მახვილსა
მოვკრავ რა ყურს—
ვიესები ძალითა,
უძლევის ალითა;
ბრძოლა, ჰეჰ, მსურს!
ოცნების ქადილო,
მზერათა მანდილო,
ჩემგანა შორს!
არწივი ფრთებითა,
მზურთავი მთებითა,
არ დავემსვავსები
ბარისა მძოვრს!
მომყევით! მენება
ნგრევა და შენება,
ფიქრი და ქმნა!
გაბნევა ქაოსის,
შესაძლისთ ახოსი!
ბარვა და ხენა!
ნადიმსა გაემართავთ

მწვერვალზე!.. ავმართავთ
მთაზედა მთას.
ფოლადის ნებიბთა,
მწველ შურის გებიბთა
შევანგრევთ ცას!
ჩვენია წუთები
დავსჭიმოთ კუნთები,
ვერა ვინ გვძლევს!
ტიტანოსთ გუნდები
მოდიან ხუნდებით.
გვიფრთხილდი, ზევს!...

1920 x

ღუნუ ეპიკალი

შენ გიყვარს დედა?..

შენ გიყვარს დედა, გიყვარს ძალიან,
გაცოცხლებს მისი ალერსი ტკბილი,
მთელი დღე უმზერ და გიხაროიან,
სიამით გაესებს მისი ღიმილი,
და ღამე კიდევ, მის გულს ჩაკრული,
იძინებ მშვიდად, იძინებ წყნარად?..
ჰო, გიყვარს და გსურს ეს სიყვარული
აროდეს ჩაქრეს, ბრწყინავდეს მარად!..
მაშ, შეევედრე განგების ძალებს,
რომ იყო მუდამ ეგრევე ბავში
და გეგულეოდეს იმისი კალთა
მფარველად ყოველს გაჭირვებაში!
არა, არ მოგწონს ბავშად დარჩენა,
ცდილობ საკუთარ ფეხზე დადგომას,
გსურს ცხოვრებაში კვალის დაჩენა,
ნატრობ დიდებას, გმირად გახდომას?
მაშ, სიყვარულსა თქვენსას თუ გინდა,
არ მოეფინოს მცირედიც ჩრდილი
და იყოს, როგორც ახლა, სულ წმინდა,
ღმერთს სთხოვე მისი ადრე სიკვდილი!
თორემ, როდესაც შენ გაიზრდები
და ის საჭირო აღარ იქნება,
ეს ზრუნვა, დღეს რომ ისე მით სტკბები,
მძიმე ბორკილად გარდაიქმნება!
და მაშინ ვაი თუ სიყვარული
დაახშოს ზიზღმა და მძულეარებამ
და ეს სიამე და სიხარული
შესცვალოს ტანჯვამ და მწუხარებამ!..

(მოთხრობა)

„უკანასკნელი სიტყვა თქვენია, ბრალდებულო! — ცალკეად მიჰმართა თავმჯდომარემ ტუსასს, აღმაცერად შემოავლო თვალი საბრალმდებლო სკამს, ჯერ მარჯვნივ მჯდომარე ახალგაზრდა თანამსაჯულს ჩაუჩურჩულა რაღაც, მერე მარცხნივ მყოფს, — უფრო ხნიერს, — ხმა დაბლა გამოელარაპაკა, ბოლოს იდაყვებზე ნიკაბი დააყრდნო და სმენად გადაიქცა.“

ტუსალი, ანდრია ნაზლაიძე, წამოდგა, რუხი მახარა მოიჯუჯკა, გულხელი დაიკრიბა და დაიწყო...

სასამართლოს დარბაზი შეირხა, ყველამ კისერი წაიგძელა, მოლაპარაკეს დააქტვრდა.

ტუსალი იგი შუახნის კაცი იყო, მაღალ-მაღალი, გამხდარი, ბეჭებში ცოტა მოხრილი. ხშირი, ქალარა თმის კულულები ფართე შუბლზე გადმოსჯაროდენ და მის დათენთილს და გაფითრებულ სახეს უფრო აფერმკრთალებდნ. კარგახნის გაუკრქავი, აბურძგვნილი წვერულვაში ყომრალი ბლდადივით შემოხვეოდა ბაგე-ყებზე, თუმცა სახეებით ვერ დაეჩრდილა ტუსალის ჰკვიანური და საზრიანი გამომეტყველება. მშვენიერი, დიდრონი, სველით სახე შავი თვალემა ჰქონდა ნაზლაიძეს, მაგრამ ისე მოკრძალებით მიმსხდარიყვნენ შუბლის ძირას, თითქოს უკან გაბრულეზულან და ჰირნახული ადამიანის გულის სიღრმეს ჩაშტერებინაო.

ცოტა დანქლრეული და ხან მკვეთრი ხმა მისი გლოვის ზუზუნად გაისმოდა სიჩუმით მოკულ დარბაზში.

თავმჯდომარე — მეტად მკაცრი სახის ადამიანი, — გატაცებული მისჩერებოდა მოპირდაპირე კედლის ერთ-ერთ წერტილს.

თანამსაჯულებს მოემარჯვებინათ საწერ-კალამი და საქმიანის სახით ქალღღზე ხელებს აცოდვილებდნ.

ერთს თანამსაჯულს — ახალგაზრდას, — უკვე გამოეყვანა ლამაზი ქალის სახე და დაჟინებით უსწორებდა წარბ-წამწამს.

მოხუცი მსაჯული კი ჯღაბნიდა ჯორსა თუ ცხენს. ცხოვრებაში მეურნეობა, ცხენები და ძროხები იყო მისი ტრფიალი!

„აქ რამდენჯერმე მკითხეს — აუმაღლა ხმას ბრალდებულმა — რად მოჰკალი ვეჭილი ჩანჩალაძეო? გადაჭრით ვაცხადებ მოსამართლეთა წინაშე, რომ იგი მე არ მომიკლავს და არც ოდესმე განმიზრახავს ისეთების მოკვლა, ვინაიდან კაცის მოკვლაში კაცისავე სისხლს თხოულობენ ხოლმე და განა ჩანჩალაძე ადამიანი იყო? არა! ბუნებას შეცდომით მიეცა მისთვის სახება კაცისა: ის იყო განხორციელებული ლირფობა, მშიშარაობა და თავისხვეჭიარობა; ის იყო გასულდგმულებული გულ-ქვაობა, თვალთმაქცობა და ფარისევლობა; ის იყო გამონაყური იმ სიგლახისა, იმ სულმოკლეობისა და იმ თავდავიწყებისა, უცხო სკოლაში და აღზრდამ რომ შესძღვნა ჩვენ ნასწავლ თაობის დიდ უმრავლესობას, ეგრედ წოდებულ, ინტელიგენციას, ამ მრავალ თავიანსა და უყალიბო ანარეკლს ხალხისას... ოხ; რომ იცოდეთ, როგორ მეჯავრება გადაგვარებული ადამიანი, რა ტომისაც უნდა იყოს იგი!“

„გთხოვთ საგანზე ილაპარაკოთ! — მოულოდნელად გააწყვეტინა სიტყვა თავმჯდომარემ და წარბები შეიკრა.“

ბრალდებული შეყყმანდა და შემდეგ განაგრძო:

„ეს რამდენიმე თვეა ციხეში ვგდივარ და ხმა არ ამომიღია... ნება მიბოძეთ მოვიქარგო გულის ნადები. გარდა ამისა, კაცი, აგერ, დავებრდი და არასოდეს საშუალება არა მქონია... ყურისმგდებელი არა მყოლია, რომ ბოლიმდის მეთქვა, ბოლომდის მოესმინათ ჩემი სიტყვა! ვიტყვი რამეს თუ არა, კილყავებზე დამეხვეოდნ ხოლმე ძალადმაცხონ ხელმძღვანელები იმ სხვის აზრებით, სხვის ნებისყოფით დარეტიანებულ ქვეყნისა, რომელსაც ჩვენი სამშობლო ჰქვია...“

„ეგ საქმეს არ შეეხება... თქვენ ილაპარაკეთ მხოლოდ იმაზე, ბუ რად მოჰკალით ვეჭილი, რამ გაიძულათ და სხვა—კვლავ შეუტია თავმჯდომარემ.

„მე არ მომიკლავს-მეთქი ვეჭილი ჩანჩალაძე, აკი მოგახსენეთ! ის მოჰკლა თავისმა სიმბაღემ... თავისმა უგუნურებამ

„როგორ მოხდა ეგ საკვირველი ამბავი... აი რა უნდა გვაუწყოთ!—დასცინა თავმჯდომარემ და სკამის ზურგს გადაეყუდა, უკმაყოფილო, პირმქუში.

„გრძელი ისტორიაა და თუ მათქმევინებთ... სთქვა ტუსალმა.

„მოკლედ კი ბრძანეთ... უკვე ოთხი საათია!—დაიბუბუნა თავმჯდომარემ. აქ ძვირფასი ოქროს საათი ამოიღო, ხელში შეათამაშა, დახედა და ისევ უბეში ჩაიღო...

„ნეტა შეიძლებოდეს წლობით ნატანჯის საათობით ამოწურვა!—გაიფიქრა ტუსალმა. ხმა მალა კი განაგრძო:

„ვის გინახავთ გაშიშვლებული სიღარიბე? ვის გინახავთ დანგრეული ქოხი, შიგნითაც რო ისევ სწვიმს ხოლმე, როგორც გარეთ. ვის გინახავთ ულუკმა-პუროდ დარჩენილი ქვრივ-ობლები, უპატრონონი, უადამიანონი, უნაღვემონი? აი ასეთი გაუბედურებული ოჯახის შვილი ვარ. მამის სიკვდილის შემდეგ დედა-ჩვენს დავრჩით ერთი ერთმანეთზე მომდევნო ექვსი ბავშვი. ვერაფერს გეტყვი: როგორ გამოვდიოდით, როგორ ვიბრუნებდით სულს. მეზობლების ანაბარად ვიყავით. ერთი კია, რომ დედა ჩემმა წერაკითხვა იცოდა და ოსტატობა დაიწყო: ხუთი ექვსი სოფლელი გოგო ყოველთვის ჰყავდა ხოლმე აბარებულნი ანბანის სასწავლებლად. წერას ხარის ბეჭზე ასწავლიდა კალმად გამოჰრილ ბატის კანქით. წყალში გაქნილ ქვაბის მურის მკრთალი მელნით ამ ბეჭზე უჯლაბნიდა პატარ-პატარა ლოცვებს და მერე რის ვაი-ვაგლახით არკვევინებდა ამოსაღებს. დიდი მოთმენა, წვალემა და ჩიჩინი უნდოდა ასეთს სწავლებას. გოგოები ხშირად გარბოდნენ ხოლმე სახლში და ოსტატს ხევენა-მუდარითა და ათასგვარი დაპირებით უხდებოდა მათი ისევ შეკრება. ჩვენი ქოხი ხან მღუმარებით იყო ხოლმე მოკული, ხან კი ჯიჯინითა და ღრიანცელით ივსებოდა.

და-ძმებში ყველაზე უფროსი მე ვიყავ. მე ვიყავ მათი მომვლელიც. როცა დედა ჩვენი გოგოებს უჩიჩინებდა, ჭკუიკებსავით დავილაღავდი ხოლმე ჩემს და-ძმათ და მიმყავდა მინდორ-ფელად, რომ შეგირდ-გოგოებისათვის ხელი არ შეეშალათ.

ჩვენი ქოხის ცოტა მოშორებით, მზის გულზე, ხეხილით შემოფარგლული ერთი მყუდრო კორდი იყო. აი ამ კორდზე მივდიოდით ხოლმე და თითქმის საღამომდე იქა ვრჩებოდით. კორდის თხემიდან კალმით აუწერილი დიდებული სურათი იშლებოდა: შორს გამდგარი, თოვლით დაფენილი ბრუტ-საბრძელა *) ისევ ახლოს მოსჩანდა, გეგონებოდათ ხელს მივაწვდენო. მის ჩამოღაღმა მღვევებით გაწოლილიყვნენ ტყით დაფენილი კეცა-კეცა მთები, ადგილ მწვანეთ მოღაღანე, ადგილ ჩაშავებულ-ჩაბნელებულნი და ანდამატივით იზიდავდნენ კაცის გულსა და გონებას. შორიდან მოისმოდა გიყი ლიახვის ხვიელი და ეს საიდუმლო ხმა ჟრუანტულად მივლიდა ტანში.

თვით კორდზე, გაზაფხულობით, წელამდე ბალახი ბიბინებდა ხოლმე, ათასგვარ ყვავილებით აქრელებული. უთვალავი ფერადი პეპელა და ბუზ-მწერები დაჰფერნდა იქ. კორდის ძირას მორაკრაკე ნაკადულიც სირმასავით მიელვარებდა და დაუსრულებლად ჰბანდა პირს თავებ მოკანტურე ზიზილებს.

მთელი დღე ვიჯექ ხოლმე რომელიმე ბუჩქის ძირას და გავყურებდი მოკრიალებულ ცის დასავალს, ხე-ტყით დაფენილ მთა-გორაკებს, ყურს ვუგდებდი ლიახვის ხვიელს, ბალახების შრიალს, მწერ-პეპელათა ფარფატს, ფუტკრების ბზუილს, ყვავილების ფშვინვას და...

„გთხოვთ თავი დაანებოთ უადგილო რომანტიულობას!—ვეღარ მოითმინა თავმჯდომარემ და უკმეხად სიტყვა გააწყვეტინა.

ნახლადიქმ თმაზე ხელი გადაისვა, მწარედ ამოიოხრა. თითქოს მოგონებათა ლანდებმა შეაწუხესო და უპასუხა:

*) ერთი ერთი მწვერვალი კავკასიონის ქედისა. იგივე-იალბუზი.

„მე კი მგონია, ბატონო მოსამართლენო, რომ სწორედ აქ არის ჩამარხული... აქედან იწყება ჩემი ზიზლი ყოველივე მახინჯობისა და უმგევანობისადმი...—ტუსალი კვლავ შეჩერდა და მერე ნირშეუშლელად განაგრძო—გული გამოურკვეველი სიხარულით მევესებოდა. თვალეზე ნეტარების ცრემლები მადგებოდა. მკერდი მიფართოვებოდა, ფიქრები მეზრდებოდა. ფრთები... ჰაერობა... მენატრებოდა, რო- მოველებოდი მთა-ველებს, ავსულოყავ ცაში, მოვხვევოდი მნათობებს, მთის მწვერვალებს, თითოეულ ხეს, თითოეულ ბუჩქს, თითოეულ ღეროს ბალახისას. მინდოდა გავქნილიყავ ნისლივით, დავმდნარიყავ წმინდა-სანთელივით ბუნების წიაღში!.. ვინ იცის რამდენჯერ წამოვარდნილვარ ოცნებით გატაცებული და გიჟივით გადამიტაცონია ბექობზე შეფენილი გვირილები, ყაყაობები, ზიზილები, ბალახები...“

ნაზლაიძე გაჩუმდა ცატახსანს, სულის მოსაბრუნებლად, თავმჯდომარემ გაკვირებით მხრები აიჩქა. ახალგაზრდა მსახულმაც გაფანტვით მიმოავლო თვალი დარბაზს და მერე ისევ თავის მხატვრობას დაუბრუნდა. მოხუც მსახულს კი... არხეინად სთვლემდა.

„სამაგიეროდ უბედური ვიყავ ხოლმე შინ ყოფნისას—განაგრძო ტუსალიმა—ზანტი, უენო, მოდუნებული, დაფანტული. მე ყურში ჩამესმოდა ბუნების ხმები, თვალწინ მეშლებოდა მისი სურათები. მე მინდოდა ვყოფილიყავ თავისუფალი, ვით შვილს ნუკრი და მეოცნებე, ვით ანგელოზი და დედა ჩემი კი დამძახოდა:

„ბიჭო ჩინჩხვრები მოიტანე... ბატები მოდენე... გოჭი გარეთ არ დარჩეს... რას გამოლენჩებულხარ, რას გაბუცებულხარ შე უბედურო...“

ღიახ, უბედური ვიყავ დედაჩემის თვალში მაშინ და უბედურადვე დავრჩი დღევანდლამდე,—
—ვინაიდან ბედნიერად სთვლიან მხოლოდ მადღრებს, მორთულ მოკახშულეებს, თვალთმაქცებს, მატყუარებს; ვინც არხეინად სთლის და სჯამს ყრუ ქვეყანასა და ყრუ ხალხს...“

„ძღვლებული ვარ სიტყვა წიგართვით, თუ საგანს არ დაუბრუნდებით—გაგულისდა თავმჯდომარე. მოხუცმა მსახულმა თვალეები აქციტა და რეტიანივით აქეთ იქათ ყურება დაიწყო. ამის დამნახველმა დარბაზში ვილაკამ დაიფრუტუნა, სიცილი ვეღარ შეიკავა.

„ბოდიშს ვითხოვ, ბატონო თავმჯდომარევე, მაგრამ თუ მოსამართლეები ბრძანდებით, თუ გნებავთ შეაფასათ ჩემი საქციელი, მე მგონია განაგრძო ნაზლაიძემ—მაგრამ თავმჯდომარემ აღარ დააცალა:

„მე საქმე არა მაქვს იმასთან, თუ თქვენ რა გგონიათ... გთხოვთ საგანს დაუბრუნდეთ—მეთქი! დაიღრიჯა უბედურად თავმჯდომარე.

„ღიახ, მე მგონია—გაბედვით ჩაუთოთ ტუსალიმა—თქვენ მოვალენი ხართ ყური დამიგდოთ იმ დრომდე, ვიდრე არ გამოარკვევთ დასაბამს ბრალდებულის ხასიათისას, მაგრამ სჩანს აქაც,—სასამათლოშიაც,—ენის მოკვენტა ყოფილა საჭირო. ამიტომ მოკლედ მოვსჯრი... თავმჯდომარემ იწყინა ტუსალის კადნიერება და მთელი დარიგება წაიკითხა, თუ როგორ ძვირფასია დრო და როგორ უნდა ექიროს კაცს თავი, თუნდაც იგი ბრალდებულიც... დამნახვევც, იყოს. დარბაზმა სული განაბა... თავმჯდომარემ იგრძნო თავისი გავლენა და სულგრძელობის გამოსაჩენად, როდის—როდის წარბშეკვრით უბრძანა ტუსალს:—განაგრძეო.

ნაზლაიძემ განაგრძო:

„ბუნების შვილი, სოფლელი ბავშვი ჩამიყვანეს სამაზრო ქალაქად და იქ ერთ დახანგებულ სასწავლებელში მიმაბარეს. როგორ მოახერხა ეს საბრალო დედაჩემმა, მე არ ვიცი. ვიცი მხოლოდ რომ არ არის ცოტად თუ ბევრად შესმენილი ადამიანი ჩვენში, რომ არ უნდოდეს „შვილი ნასწავლი, განათლებული, წარჩინებული“, რაც იმ დროს, არსებითად, უდრიდა ბავშვის გადაგვარების გზაზე დაყენებას, ვინაიდან უცხო სკოლა და უცხოთა პოლიტიკა მოზარდს ბუნებრივად ვერ აღზრდის. მეც ათი-ტორმეტი წყლიწადი მალექიეს სლავური ლოცვები, მიმოდღრეს რაღაც აბდა-უბდა და სადილომოდ მამზადებდენ... აქ გამოჩნდა გავლენა ჩვენი ქვეყნის მშვენიერი ბუნების, აქ იჩინა თავი სურვილმა თავისიანებისადმი სამსახურისამ, აქ დაეინახე მთელი შავ-ბნელი პოლიტიკა და განზრახვანი ჩინოვნიკ-აღმზრდელებისა და...“

გავიბრძოლეთ უკუღმართობის წინააღმდეგ. სახეებით გამოგვდევნეს სკოლიდან, დაგაფანტეს, დაგვცხრილეს, უგზო უკვლოდ დაგვტოვეს, შინაურებსაცა და გარეულებსაც მოწყვეტილნი. მივაშურე ისევ სოფელს, ბუნებას, გლეხობას. მალე იქიდანაც გამომდევნეს: — ქვეყანას ურევო. დაებრუნდი კვლავ ქალაქად. ერთი წლის შემდეგ დამიჭირეს და ცხენში ჩმასვეს; — ღარიბ-ლატაკებს გვიგულიანებო...

სად წავსულიყავ, რა მექნა, როგორ მოვქცეულიყავ? — აღარ ვიცოდი...

ამასობაში გადიოდი თვეები და წლები. ცხოვრება რთულდებოდა, სიღუბეში იჭრებოდა. ჯურღმულებიდან მოისმოდა ყრუ გუგუნე უქმყოფილებისა, ხოლო ვინც ალღო აუღო ცხოვრების ქართა ქროლვას, იგი პირველ ადგილს წამოსკუბდა.

ერთი მათგანი იყო ვეჭილი ჩანჩალაძე. უამისოდ არც ერთი საქმე არა კეთდებოდა.

„**ბატონო**, სარდიონ ივანიჩ! (ასე ერქვა ჩანჩალაძეს) მოწიწებით მიმართავდენ ხოლმე მას ცარიზმის დროს და ისიც იჭიმებოდა, მედიდურობდა, როგორც შეეფერებოდა ნამდვილ ბატონს, ამაყს, თავ-ქეიფას, ყმისა და მამულის პატრონს, — თუმცა მამა მისი ერთი რაღაც გადამღვძალი დაიკვანი იყო.

„**მამულიშვილო!** დასძახოდენ მას მისი ტოლნი და სწორნი, როცა პირველად შეირყა ტახტი თვითმპყრობლობისა და დემოკრატობა მოეფინა ქვეყანას და ისიც ისე გამოიყურებოდა ხოლმე, როგორც ეკადრებოდა ქვეყნისათვის თავდადებულ მამულიშვილს.

— **ამხანაგო!** — ეხვეოდენ მას მაშვანლი და ტვირთ მძიმენი, როცა დაიმსხვრა ბორკილი მონობისა, როცა ძმობა-ერთობა შეიქმნა პირველ თქმად, პირველ ლოზუნგად დიდისა თუ პატარისათვის და... ჩანჩალაძესაც ისე ეჭირა თავი, როგორც პირველ სოციალისტს, პირველ მებრძოლს, პირველ კაცს...

ასეთი იყო გარეგნული, საჯარო ყოფნა ჩანჩალაძისა. არც ერთ ხანას, არც ერთ ქროლვას ქარისას და არც ერთ ტალღას ხალხთა ღელვისას იგი არ დაუჩრდილავს, არ დაუფარავს, არ დაურჩვია. პირიქით, მუდამ უუნებლად ტივტივებდა ცხოვრების ზედა-პირზე და მუდამ სჩანდა იგი, როგორც საზოგადოებრივი მოღვაწე. მეფის დროს ეტლით დაიარებოდა, ძმობა-ერთობისას კი — ავტომობილებით დაჰქროდა, მორთულ-მოკაზმული, კრიალა, ადგილ მოდიმარი, ვით ანგელოზი და ადგილ წარბშეკრული, დაფიქრებული, ვით ბრძენი დიპლომატი.

ქეშმარიტად უცნაურია ხალხი, მასსა, ბრბო! თუ ენდო-ვისმე, — გააღმერთებს და თუ შეიძულა ვინმე, — ფეხით გაჰქელავს.

ჩანჩალაძემ კარგად იცოდა ხალხის ეს თვისება და ისე ათამაშებდა მას, როგორც ხელოვანი დამკვრელი ათამაშებს ხოლმე ვიოლონის სიმებს...

თითქმის არავინ იცოდა, რომ, არსებითად, ვეჭილი ჩანჩალაძე დიდი ქვეყნაგძნობის კაცი იყო, დიდი ქამელეონი, დიდი თვალთ-მაქცი და თავისხვეჭია. იგი დასცინოდა ბრბოს, დასცინოდა გულუბრყვილო ხალხს, სპეკულიანტობდა მისის ნდობითა და ხმით. ფრთხილი იყო, ვით კურდღელი და შემპარავი, ვით მელა. რაც ზევით სჩანდა, ხუთი იმოდენა მიწაში დაძვრებოდა და ისე აკვარისჭინებდა თავის პირად საქმეებს, რომ ეჭვსაც ვერ აიღებდით მის გაიძვერობაში... ადგილ რიხიანი და მჭერმეტყველი, ადგილ მღუმარე, ვით სამარე შორიდან ზვერავედ ხოლმე თავის პოზიციებს და სკუპ-სკუპით იჭერდა მათ...

ათი-თორმეტი წელიწადი იყო გასული, რომ ჩანჩალაძე აღარ მენახა. ამ დროის განმავლობაში ბევრი რამ გადაშნდა, ბევრი რამ განვიცადე. დიდი ხნის დაცოლშვილიანებული ვიყავ, ღარიბი, ლატაკი, იდეალისტი, კვლავ მეოცნებე, ყოველ გვარ ბოროტებისა და თვალთმაქცობის დაუძინებელი მტერი, პირალია, ფიცხი, მოურიდებელი. ჩემისთანა კაცს თავის მტერს, თავიქმამის ეძახიან და მართლდაც გათიშული დავრჩი ყველასაგან და ყველაფერში. გაბატონებულ მოძღვრებას ვერ შევეთვისე, არსებულ პარტიებს ვერ მოვურიგდი. სიცრუე და სიყალბე მარჯვნიდან, თუ მარცხნიდან მამრახებდა, მლიქვნელობა ძლიერთა წინაშე, თუ ბრბოს ფეხის ლოკვა ერთნაირად მეზიზღებოდა და...

დავეხეტებოდრი უადგილოდ, უბინაოდ, შეუსაფარი. ნახევარზე მშიერი, ნახევარზე მწყურვალორ. ცხოვრება შე დამცინოდა და მე—ცხოვრებას...

ერთ დღეს ბინას დავეძებდი ქალაქში. ბინა აღმომიჩნდა იმ სახლის ქვედა სართულში, სადაც ცხოვრობდა თურმე ვეჭილი ჩანჩალაძე, იმ დროს დიდი ამხანაგი, გამგე რაღაც დიდი საზოგადოებრივ დაწესებულებისა. შეეხვდით. საღამო—ქლამი. მოგონებანი. კამათი. ყრუ უკმაყოფილება ერთმანეთისადმი და განშორება უფრო ღრმა და შეურიგებელი, ვიდრე სტუდენტობის დროს გვექონდა. ის უზრუნველყოფილი, სახელოვანი, ცნობილი კაცი, ქურჭიანი, ხელთათმანიანი, წლობით აღჭურვილი, ავტომობილიანი სოციალისტი,—მე კი... ჩამოფლეთილი, დევნილი, გაუსწორებელი იდიალისტ-ევოლუციონისტი, არასოციალისტი--დღევანდელის აზრით—, „მოვინისტი—ნაციონალისტი“ და სხვა ამისთანა მკვრეხველობის მატარებელი!

გახურებული რევოლუციის ხანა იყო. ქალაქი, ქვეყანა სიმშვილითა და სიტუტვლით იყო მოცული და მე ხომ სულ ნატისუსალი ამდიოდა. ამვე დროს ოჯახიც არეული მქონდა. ჩემი სამი ვაჟი—ერთი ბალშევიკი, მეორე მენშევიკი, მესამე სინდიკალისტი, თუ ანარქისტი—წინათვე დაერივნენ ერთმანეთს, მიმატოვეს და სადღაც გადაიღუპნენ. ორი ქალიშვილი ვიღაც ვიღაცებს გაჰყენენ—ერთი რუსს, მეორე გერმანელს. (დღესაც არ ვიცი, სად არიან). დავრჩით მე და ჩემი უდროოდ დაბერებული ცოლი. სამ დღეში ერთხელ თუ გავდექდით ხოლმე ხმელა ჰადს. მშიერები ვიღრძობოდით და გაბუტებულებივით ვისხედით ხოლმე ნესტიან, ჯურღმულის მსგავს, გამოფხეკილ ოთახის ცალ-ცალკე კუთხეში. მე არ ვიცი, რასა ჰფიქრობდა იგი დაუსრულებელ სიჩუმის დროს, მე კი მაგონდებოდა ხოლმე ჩემი სიყმაწვილე, სამშობლოს ბუნება, მისი თავდადასავალი, დღევანდელი ყოფნა... პირველი სიყვარული, ჩენი კორდი, მოწაფეობა, სტუდენტობა, ოცნებანი... დამსხვრეული იმედები, დაკარგული დრო და ჟამი, მოახლოვებული სიბერე და სიკვდილი,—არარაობად ქცევა, იმ ზმანების შემდეგ, რომელსაც სიცოცხლე ჰქვიან და რომლის ასავალ-დასავალიც ვერავის დაულაგებია ისე, რომ ყველა ბედნიერი იყოს ამ უკმეზ წუთისოფელში! თუ დამიჯერებთ, სიკვდილისა არასოდეს არ მშინებია, მაგრამ ვიღრე სიკვდილი მეწვეოდა, მე მინდოდა მომეგონებინა ისეთი რამ მანქანა, ჯადოსნობა, გრძნეულობა, სასწაული, რომლის საშუალებითაც ერთბაშად მოსპობილიყო ბოროტება და თვალთ-მაქცობა მსოფლიოს მასშტაბით! ვეგდე ხოლმე გამოტოლი ტახტზე და ვფიქრობდი: იმ უცნაურ მანქანაზე... მთელი ქვეყნის გაძლომაზე, გათბობაზე, გაადამინებაზე... სისხლზე მოყვადი, ვინც კი ამ ოცნებიდან გამომარკვევდა და დღის სიცხადეს, ფლიდსა და ორპირ დღის სიცხადეს, დამიბრუნებდა ხოლმე...

„გიყი ყოფილა, საცოდავი!—წასჩურჩულა თავმჯდომარემ ხანში შესულ თანამსაჯულს და მოთმინება დაკარგულივით შეიშმუნა.

„ჰა? ჰო! დიახ! წაილულულა მოხუცმა მსაჯულმა და თვალები კვლავ სასაცილოდ დააჭყიტა. ნახლაძე კი განაგრძობდა.

„სისხლზე მოყვადი ჩანჩალაძის გულცივობასა და მატყუვრობასაც. სიცოცხე-სიმშვილის გამო ქალაქში დიდი მოარულეები იყო. ხალხი ბუზივით იხოცებოდა. დილით საღამომდე მლოცველებივით მოდიოდენ ღარიბ ღატაკნი ჩანჩალაძის კარებთან. ჩანჩალაძე მოვალე იყო თავის თანამდებობის გამო გზები ეჩვენებინა მათთვის, დაემშვიდებინა, დაეპურებინა საზოგადო ულუფისაგან, წინ გასძლოლოდა, ეპატრონა, მაგრამ იგი ყურსაც არ იბერტყდა. ზიზლით ექცეოდა, უყვიროდა, უშტიალებდა, ხშირად ემალებოდა კიდევ, როცა სახლში იყო ხოლმე და აინუნშიაც არ იგდებდა მთხოვნელთა ვედრება—მუდარას. მთხოვნელნი კი მაინც არა შორდებოდენ ჩანჩალაძის კარ-ფანჯრებს, არახუნებდენ, აწკარუნებდენ, აჯაჯგურებდენ მათ და იდგა ხოლმე ერთი დაუსრულებელი ღრიანცელი და კბილთა ღრქენა. ასე გადიოდა დღეები, კვირები, თვეები. ზაფრამ ამიტანა. მთელი ქვეყნის თვალთმაქცობა, დამცირება და უსამართლობა იქვე, ჩემ თვალწინვე, იშლებოდა...

იმ დღეს, როცა ჩანჩალაძე მოკვდა, სამი დღის მშიერი ვიყავ. უკანასკნელი საცოცხეებიც და-

მეხა... მკბენარი დამესვა... ცოლი გულსაკლავად ქვითინებდა: ერთ-ერთი შვილის, რალაც უბედურების ამბავი მოგვივიდა. გულზე ცეცხლი მეკიდა. აფთარივით დავებოდი ჩემს ოთახში. მძულდა ჩემი თავი, მძულდა მთელი ქვეყანა, ბრმა და ყრუ კაცობრიობა... მალა სართულიდან მოისმოდა როიალის ჯღრიალი და კმაყოფილი, მაძლარი სიცილა-ხარხარი. „ბრახ! ბრახ! ბრახ! ასტყდა ამ დროს თავგანწირული ბრახუნი ვეკილის კარებისა. „ვინ გინდათ? მედიდურად გამოვხმაურა ზევიდან ჩანჩალაძის მსახური. „ვეკილი... გვშიან... ვკვდებით... გვიშველეთ. „ვეკილი შინ არა ბრძანდება!.. „ბრახ! ბრახ! ბრახ! არ ასვენებდენ კარებს. ეს ბრახუნი, ლურსმებივით მესობოდა გულში ტვინში, მთელს არსებაში. „ვეკილი შინ არ არის-მეთქი! ჩამოჰყვირა მსახურმა მომსვლელს და ერთი ლაზათიანად შეუკურთხა. „სტყუის! სტყუიან ყველანი, უბედურნო, უკეთურნო, დაბრმავებულნო!—დავიღრიალე სი-ბრაზისაგან გადარეულმა, დერეფანში გავვარდი, ჩანჩალაძის კიბესთან გავჩნდი და მოვმართე მისი გვარის ღრიალი. „რა გაყვირებს, ოხერო!— მომესმა ზევიდან მრისხანე ხმა ვეკილისა, რომელიც კიბეზე ჩამოდიოდა. მისმა მაძლარმა სახემ, მისმა მედიდურებამ გონება უარესად დამიბნია და კიბეზე ავევარდი. ალბად საზარელი სახე უნდა მქონოდა, რომ ვეკილი უცბად გაფითრდა, კანკალმა აიტანა... მე .. მე... მე!.. წაილულლულა, შეტორტმანდა, კიბის საფეხურზე ფეხი დაუცდა და ქვევით-კენ დაგორდა... როცა ხმაურობაზე მისიანები გამოცვინდენ და ძირს ჩამოგორებული ვეკილი წამოაყენეს იგი უკვე მკვდარი იყო... ალბად ან შიშისაგან გაუსქდა გული და ან დაგორების დროს რაიმე როკს დაჰკრა საფეთქელი... მოწმე არავინა მყავს. ის კაცი, რომელიც ჩანჩალაძეს იხმობდა, სადღაც მიიმალა და არც ვიცნობ, ვინ არის... მე გავათავე ჩემი სიტყვა. დააბოლოვა ნაზღაიძემ და თავი ჩაჰკიდა. „უჰ! ამოიქშინა თავმჯდომარემ, დაავლო ქალაღდებს ხელი და სათათბირო ოთახისაკენ გასწია. მას უკან გაჰყვენ თანამსაჯულნიც. სასამართლოს დარბაზში დარჩნენ განაჩენის მომლოდინე ტუსალი და მოგუგუნე დამსწრენი. მოსამართლეთა მწვანე მაუდით დაფენილ გრძელ მაგიდას ამშვენებდა ახალგაზრდა მსაჯულის მიერ სიჩქარით დავიწყებულ ქალაღდზე დახატული ლამაზი ქალი... ნახატი ქალი იგი უღარდელად იღიმებოდა.

3 იანვარი 1922 წ.

უკლვა დაქინი

ვასო აბაშიძე

(სილუეტი)

ვოლტერის სახის—ცხვირ-წაწვეტილი ნიკაბ-გამახვილებული, ცოცხალის, მოძრავის და ცლანგი თვალების პატრონი. ტუჩები ვიწრო და დაუნდობელ არშია მოკუმული. ხოლო, როდესაც გაიხსნება ეს ტუჩები—რამდენი სიცილია ამ ხახაში! ამას თქვენ ვეღარ უძლებთ და ზოგჯერ იცინით მასთან ერთად თვით ისტერიაში. როდესაც განათლებილ მისი სახის უცნაურ, კომიკურ შუქით, შემდეგ დაპყრობილი ხარო მუდმივად და ავით ხდებით უკურნებელი სენით.

ომ სენით, რომელიც მედიცინამ არ იცის, მაგრამ ავერ ნახევარი საუკუნეა რაც, თოქმის მთელი საქართველო დააფადმყოფებულა.

ეს ავადმყოფობა თვით ვასო აბაშიძეა.

მაგრამ, აბა რალა თქმა უნდა, რომ ამით დაავადება ყველასთვის სასიამოვნოა, ყველას უნდა ეს სენი შეეყაროს, რადგან

ამით ცოცხლდება კაცი, კეთილშობილდება ამ მაღალი მხატვარის შემოქმედებასთან ზიარებით, ამყობს ეროვნულათ და ისვენებს სულიერად.

და ამ უცნაურმა კაცმა მთელი თავისი ცხოვრება სიცილ-ხარხარით მოიტანა სამსხვერპლოდ მისთვის, რომ აეგო უზარმაზარი, ეროვნული ტაძარი ქართული თეატრისა.

ყველამ ვიცით, რომ ქართული თეატრი მეცხრამეტე საუკუნისა შთაისახა იანვრის 2-ს 1850 წლისა, მაგრამ ნამდვილი და მუდმივი დასი დაარსდა ვასო აბაშიძესთან და ვასო აბაშიძით.

ამ გვართ, ვასო ამ ჟამად, ჩვენდა სასიხარულოდ, ცოცხალი ისტორია და ცოცხალი ტრადიცია ქართული თეატრისა.

როგორც მსახიობიც არის ვასო ამაზე იმდენი დაწერილა და თქმულა, რომ თუ რამოდენიმე არა, ერთი დიდი და მოზრდილი ტომი მიიწვ გამოვა.

ეს ისეთი დიდი სახე და დიდი მოვლენაა ჩვენს მხატვრულ შემოქმედებაში, რომ ამ პატარა წერილით არ ამოიწურება.

აქიტომ ამ ჟამად მე ამას არ გამოუდგები.

მაგრამ ვასო, როგორც პიროვნება საინტერესო, როგორც ფენომენი.

დიდი შფოთი, დიდი დიან-ჭუანი, დაუდგრომელი და მაღალი, ნერვიული ტემპერამენტის მქონი ის პირველი ქართველი ბოჰემელია, სწორ-უბოვარი.

რა არ შეხვედრია, რა არ გადახედია, როგორ არ უცხოვრია.

იმიტომაც იფეთქა ლეგენდარულმა ეპიზოდებმა მისი სახელის გარშემო.

მეც მახსოვს ერთი მთვანა.

დიდი არაფერია, მაგრამ დიდი კაცის ლაპსუსიც კი შესამჩნევია და გული არ მითმენს, ამ სახეიშო დღეს საჯაროთ არ დავაბეზლო ერთს პატარა დონჟუანობაში ჩვენი საყვარელი ვასო. ვასოსთანა ვარ ნომერში. უკვე შეღამებულია. ორნი ვართ მხოლოდ. ჩაით გამიმასპინძლდა ვასო. უნდა გვახსოვდეს, რომ ვასო მშვენიერი მასპინძელია, იცის ეს ხელობა. საერთოთ დიდი კულინარია:

ჩაიც მშვენივრათ დადგა: კარგი იყო.

„როგორია?—მეკითხებ ვასო.

„დიდებული.

„ჰო და ამ ჩაის სევამს ჩინეთის ბოგდისანი, პოპოვი და მე.—წარმოსტკვა ვასომ თავისებური მიმიკით.

გავიდა ხანი, ჟამი. გარეთ კოკისპირულ წვიმს. ვსხედვართ კვლავ ორნი, ვმასლაათობთ.

ვასო აწრიალდა. ეტყობა სადღაც წასვლა უნდა, ან ვასმე მოელის.

წასვლა დავაპირე.

„არა, არა, ქაჯან, ჩემთან უნდა წამოხვიდე. ერთად გავიდეთ.

მივდივართ. „ულმერთოდ ასხამს“.

ვმდუმარებთ. გაუხვიეთ ერთი ქუჩიდან, გაუხვიეთ მეორიდან.

„რანდევეზე მივდივარ, ქაჯან. შენ ყმაწვილი ხარ და, როდესაც ჩემ ბიოგრაფიას დასწერ ეს ამბავიც არ დაგავიწყდეს.

ვიცინით.

აი მივალწიეთ დანიშნულ ალაგას. ჩამოზნელებულ სახლის წინ შევდევით.

„აქ უნდა დავიცადოთ, შალვაჯან. მალე თანჯრის დარაბა გაიღება და ჩემი სატრფო სანთელს გააქანებს. ეს იმის ნიშანია, რომ შემიძლია სახლში თავისუფლად შევიდე...“

დავიცადეთ. კარგა ხანმა განვლო. სანატრელი დარაბა არ იღება. არცა გვაქვს ქოლგა და არც არის ისეთი რაიმე თავ-შესაფარი, რომ წვიმას ავერიდნეთ.

ძალზე გავიწუწუეთ.

ვასოს მოუთმენლობა დაეტყო. უნდა გამოვტყდე ვერც მე ვარ გუნებაზე:

ეს ხანდაზმული რომეო კიდევ ჰო; გასაგებია ამ საშინელს თქეშში, მოვიდა მის ჯულიეტასთან. მის მოლოდინს დიდი საბაბი აქვს, მაგრამ მე ვილა ვარ. სირანო ბერტერაკიცი კი არა ვარ. მხოლოდ მომავალ ბიოგრაფად მონათლული უბრალო შინაყმა.

ძლივს!

ეტყობა დარაბა გაიღო და სანთელი ნახათ მიმოქანდა წყვილადში.

არ ვიცი რომელს უფრო აუფანტქალდა გული სუხარულით.

ორმოცი წლის ვასო ოცი წლის ჰაბუკივით გამოშვა და დიდი სიძარდით გაქანებულმა მომაძახა:

„არ წახვიდე, ქაჯან, დამიკადე!

წარმოიდგენთ ჩემს მდგომარეობას.

ვასო იქ... შშვენიერადა გრძნობს თავს და მე კი ნიაღვარი კისერში მცემს.

ბედის მორჩილი დიდხანს ვიდექ ქუჩაში.

კიდევ კარგი ჰაქანება არ არის, ისეთი ამინდია. სულ გავილუმზე.

ძლივს, ძლივს... ცისიერი გაიკრიცა.

გამოდის ვასო. კარებში კიდევ ნაზი ხმაურობა მოისმის.

ძლივს ვარჩევ სიტყვებს ალერსისას.

ვასო სრული კმაყოფილი მოემართება.

შემხედა:

„ოჰ, შალვაჯან აქა ხარ!...

დავაიწყდი ბედნიერს.

და აი ეხლა ვასრულებ მის მაშინდელ ბრძანებას—ჩავწერე ბიოგრაფიაში.

მეორეს მხრით სამაგიეროს ვუხდი ჩემი გაწუწუვისათვის.

1922 წ. იანვარი.

ბ. კვამიჩი

ახალი საქართველო და ეროვნული შემოქმედება

I

ამ ორი წლის წინად ჩვენ შემთხვევა გვქონდა მოგვეთავსებინა ერთ-ერთ პერიოდიულ გამოცემაში რამოდენიმე ფელეტონი ეროვნულ შემოქმედების შესახებ ასეთივე სათაურით. მაშინ ჩვენ, ბრწყინვალე და დიადი იმედებით გამსჭვალულნი, იმ აზრს გამოვსთქვამდით, რომ ახალი საქართველო ასოცი წლის მონობისა და მძიმე ბორკილების დამსხვრევის შემდგომ ახალ სიტყვას, ძლიერ ეროვნულ შემოქმედებას წარმოაშობს. ჩვენ გვრწამდა და დღესაც ამ რწმენით ვსულდგმულობთ, რომ თავისუფალი საქართველო, დამოუკიდებელი ერთ თავისუფალსა და და დამოუკიდებელ შემოქმედების გზას დაადგება. მაშინ ჩვენ ვასაბუთებდით კიდევაც ამ დებულებას სხვა და სხვა ისტორიული მაგალითებით, თეორიულის მოსაზრებით და ვამტკიცებდით, რომ ეროვნული პესიმიზმი, რომლითაც გამსჭვალული იყო ჩვენში ხელოვნების ყველა დარგი, მწუხარება და სევდა, რომელიც წარმოაშობილ იქნა სოციალურ პესიმიზმის ზეგავლენით ძლიერ იქნება, რადგანაც მწუხარება, ეროვნულ ჩავვრით გამოწვეული, ხანმოკლეა და ტანჯვა, სოციალურ უთანასწორობაზე აღმოცენებული, უღლეო, წარმავალი.

დღესაც შეურყევლად ვადგევართ ჩვენ მიერ გამოთქმულ აზრს და გვირდა გაუზიაროთ მკითხველ საზოგადოებას ის შთაბეჭდილებანი და განცდანი, რომელნიც ჩვენ მივიღეთ ამ ერთი

წლის განმავლობაში ეროვნულ შემოქმედების განვითარების პროცესის შესწავლის დროს. მეტად დიდი ამბების მოწამენი შევიქენით ამ რამოდენიმე წლის განმავლობაში: შესამჩნევად შეიცვალა წესწყობილება ჩვენი ქვეყნისა. ქალაქებმა და დაბებმა სულ სხვა სახე, იერი მიიღეს. სხვანაირად გამოიყურებიან თვით ქუჩები ჩვენი რესპუბლიკის დედა ქალაქისა. ამგვარმა გადატეხამ, რასაკვირველია, თავისი კვალი დაამჩნია ერის სოციალ-პოლიტიკურ ვითარებას: შეიცვალა ნივთები და სოციალური მდგომარეობა. მაგრამ ჩვენ ამ შემთხვევაში მოქალაქის სულიერი განცდა, ერის დღევანდელი სულის კვეთება უფრო გვიანტერესებს ვიდრე წმინდა სოციალურ პოლიტიკური ხასიათის პერტრუბაციები.

რა შედეგი მოჰყვა შექმნილ მდგომარეობას? პასუხი ერთია: ეროვნული შეგნების გამტკიცება, ერის სასიცოცხლო ინტერესებისათვის თავდადება, თავისუფლების მტკიცედ შეგნება. აი, ის მთავარი, კარდინალური რეზულტატი, საყვებო რომ იბყრობს დღეს ყოველ ქართველს განუჩველად მიმართულებისა და მდგომარეობისა.

ჩვენ ვიცით თუ რა ღირებულება აქვს, საზოგადოდ, ობიექტიურ პირობებს და რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს მის ცვალებადობას. ისიც საკმარისად გვაქვს გათვალისწინებული—თუ რა ბრძოლა სწარმოებს დღეს მსოფლიოში და რა ფარგლებში ვითარდება და მიმდინარეობს იგი გვახსოვს აგრეთვე ბრძნული სიტყვები დიდი გოეტის: „აავსეთ თქვენი გული და გონება, რაც უნდა საგრძნობი იყოს მათი სიდიდე, თქვენი საუკუნის იდეებითა და გრძნობებით და მხატვრული ნაწარმოების წარმოშობა არ დაიგვიანებს.“ და ჩვენც სწორედ ამ იდეებისა და გრძნობათა სამყაროს გვინდა დავეწაფოთ, რომლითაც ხასიათდება ჩვენი ხანა და ქართველი მწერლის თვალსაზრისით, საქართველოს მასშტაბით განვიხილოთ, დავუახლოვდეთ ამ საკითხს „ნაციონალურის გზით—ინტერნაციონალიზმისაკენ“! ეს იყო ჭეშმარიტი სიტყვა, გულიდან ამოღებული ზრახვა ჩვენი უკანასკნელი დროისა, და არა მარტო ეკონომიურსა და სოციალ-პოლიტიკურ საკითხებში, არამედ ხელოვნების საკითხშიაც.

მშობლიურ ნიადაგზე აღმოცენებულ წმინდა ხელოვნებით—მსოფლიო მოტივების მატარებელ ჭეშმარიტ ხელოვნებისაკენ! დიადი ეროვნულ შემოქმედების გზით—უნივერსალურ, სამარადისო ხასიათის მატარებელ შემოქმედებისაკენ.

და მართლაც ხელოვნება, დაზოგებული ეროვნულ ნიადაგს, მოკლებული ნაციონალურ სულს, მაჯის ცემას—უნიათოა და უღაზათო.

ჭეშმარიტი ხელოვნება ერთსა და იმავე დროს ეროვნულიც არის და უნივერსალურიც და სწორედ ამაშია სიდიადე, ძლიერება ჭეშმარიტი ხელოვნებისა.

შექსპირის „ჰამლეტი“ დანიელთა ცხოვრებიდან არის აღებული, მაგრამ ამასთანავე საკაცობრიო, უნივერსალური მოტივებიც ახასიათებენ მას.

„ფაუსტი“ გერმანელ ხალხთა ძლიერი სულის ნაჭურია, მაგრამ ამასთანავე მთელი კაცობრიობის საამაყო შემოქმედებაც.

შოთას „ვეფხისტყაოსანი“ ქართველ ხალხის გენიის გამძვლავნებელია, მასში არის ჩაქსოვილი ტემპერამენტი, ძლიერი სული და მტკიცე ნებისყოფა ქართველი ერისა, მაგრამ ამასთანავე საკაცობრიო, უნივერსალური ხასიათის მატარებელია იგი.

ასეთია ერთად-ერთი გზა თავისუფალ ხელოვნებისა, ასეთია მისი დამახასიათებელი თვისებები და ამგვარი გზა უნდა აირჩიოს ჩვენმა ხელოვნებამაც.

ხელოვნების მახინჯი

საქართველო

დანტეს სახეიშო ხუთშაბათი. სდ. საქ. მწერალთა კავშირის საბჭომ ხუთშაბათს საღამოს, იანვრის 12-ს გამართა ალიგიერი დანტეს გარდაცვალებიდან ექვსასი წლის შესრულების გამო სახეიშო ხუთშაბათი (მერვე). მოწვეული სტუმრებით სავსეა დარბაზი. ყველას ყურადღება მიპყრობილია ალიგიერი დანტეს სურათზე, რომელიც ამ საღამოსთვის დახატა მხატვარმა შარლემანმა. საღამოს ხსნის პოეტი გრიგაშვილი. კ. აბაშიძე კითხულობს ა. დანტეს ბიოგრაფიას. ახასიათებს დანტეს ეპოქას. ლეო ქიაჩელი ეხება დანტეს წინა ეპოქის ტრუბადურების პოეზიას. ბოლო სიტყვა: კოწია გამსახურდია აღნიშნავს რომ ეს პირველი შემთხვევაა, როცა საქართველოში ევროპიელი პოეტის იუმბილიარული საღამო იმართება. დანტე პირველი პოეტია ევროპული დასავლეთისა. იგი ეხება იტალიურ რენესანსს და მის წინამორბედს დანტეს. მის Vita nuova-ს და Divina Comedia-ს აღნიშნავს წარმართულ ბერძნულ და ქრისტიანულ მისტიურ ელემენტს დანტეს პოეზიაში. შემდეგ ახასიათებს დანტეს როგორც მისტიკოსს. საღამო 1/10-ზე დასრულდა.

წიგნებისა და ჟურნალების გამოფენა. პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ამჟამად გამართულია გამოფენა წიგნებისა და ჟურნალებისა, რომელიც კი ამ მოკლე ხანში გამოსულა საქართველოში.

ჰაზირა. გარდაიცვალა სახალხო მეცნიერი ჰაზირა.

ვასო აბაშიძის ბიოგრაფია. გამოვიდა შალვა ამირეჯიბის მიერ შედგენილი ბიოგრაფია ვასო აბაშიძისა. **რუსთაველის თეატრში.** ვ. აბაშიძის საუბილგო კომიტეტის უკანასკნელ სხდომაზე დადგენილ იქნა: საზეიმო სხდომა მოეწყოს დღით 12 საათიდან, ხოლო საღამოთი წარმოდგენილ იქნება გ. ერისთავის პიესა „გაყრა“ თვით იუბილარისა და განსაკუთრებით ჩვენი დამსახურებული მსახიობთა მონაწილეობით. **ბანკეტი.** ვასო აბაშიძის იუბილეს დღეს, იანვრის 15-ს, საღამოს წარმოდგენის შემდეგ გაიმართება საზეიმო ბანკეტი იუბილარის საპატივცემლოდ. მსურველთ წინასწარ უნდა ჩაეწერონ რუსთაველის თეატრში.

ვასო აბაშიძის იუბილეს გრანდიოზულ ხასიათს იღებს. საიუბილგო კომიტეტს დღემდე მრავალთ ცნობები მოსდიოდა, როგორც ადგილობრივ სხვა და სხვა ორგანიზაციებისა და დაწესებულებისაგან, ისე პროვინციის ქალაქებიდან, რათა საშუალება მისცემოდათ მსურველთ მონაწილეობა მიეღოთ მსახიობის დღესასწაულში.

მხატვარმა ჭიაურელმა დაასრულა ვასო აბაშიძის ქანდაკების ჩამოსხმა, რომელიც დღეს იანვრის 15-ს დადგმული იქნება რუსთაველის თეატრში თვალსაჩინო ადგილას.

მხატვარმა ვ. საღმონ-ურისთავმა იუბილეს დღისათვის დაამზადა ვ. აბაშიძის სურათები როლებში.

სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირმა დაავალა საბჭოს წევრებს ია ეკალაძეს და კოწია გამსახურდიას მიულოცონ მწერალთა კავშირის სახელით ვასო აბაშიძის 50 წლის სტენაზე მოღვაწეობა. **მეცხრე ხუთშაბათი.** ი. გრიშაშვილი. ჰაზირა.

უცხოეთი

ფლობერის ძეგლი. დაბადებიდან (12/XII 1821 წ.) ასი წლის აღსანიშნავად 1921 წ. დეკემბრის 12-ს პარიზში დიდის ზეიმით აკურთხეს ფლობერის ძეგლი, სიტყვები წარმოსთქვენ სხვათა შორის მწერალთა საზოგადოების სახელით ედმონდ ჰაროკურმა, ხოლო ფრანგ რომანისტების სახელით პოლ ბურჟემ. **გერმანელ პოეტების პასუხი ვერსალს.** ასეთი სათაურით გამოვიდა გერმანელ პოეტების წიგნი, რომელშიაც გამოცხადებულია პროტესტი ვერსალში მიღებულ სამშვიდობო პირობების წინააღმდეგ. **პიერ ლატის ახალი რომანი.** ცნობილმა ფრანგმა რომანისტმა პ. ლატიმ კიდევ აღიმაღლა ხმა ოსმალებისა და ისლამის სასარგებლოდ. გამოიცა მისი უკანასკნელი წიგნი ამ საგანზე—„Suprêmes vision d'Orient“.

ფრანგ პოეტების ანთოლოგია შეედგურ ენაზე. გრაფ ეპრენსვანდმა დაამთავრა საფრანგეთის პოეტების თარგმანი. მისი წიგნი შეიცავს საფრანგეთის პოეზიის ანდრე შენიელან ვერლენამდე.

მოლიერის 300 წლის იუბილე. საფრანგეთის სენატმა გახსნა 100.000 ფრან. კრედიტი მოლიერის დაბადებიდან (1622 წ.) 300 წლის აღსანიშნავად.

გაბრიელ დაუნციოს წერილი ამერიკულ გაზეთებში. იტალიულ გაზეთების ცნობით გაბრიელ დაუნციომ წერილი დაბეჭდა ამერიკულ გაზეთებში ვაშინგტონის კონფერენციის შესახებ. ამ წერილში იტალიელი მწერალი ჰაქიხავეს დიდებრიტანეთის პოლიტიკას და უარყოფს ვაშინგტონის კონფერენციის მნიშვნელობას მსოფლიო მშვიდობიანობის დამყარების საქმეში.

იყო თუ არა დანტე პარიზში. ფრანგი მწერალი გაბრიელ მოგენი „Revue de France“-ში ახალი საბუთებით ამტკიცებს, რომ ალიგიერი დანტე იყო პარიზში მისი ფლორენციიდან გაქევის ხანაში და ისმენდა თეოსოფიის და ფილოსოფიის ლექციებს.

აღოს ადანის ბიოგრაფია და კრიტიკა. საფრანგეთში გამოიცა კამილ მოკლერის ახალი წიგნი: პოლ ადანის ბიოგრაფია და კრიტიკა.

ნობელის პრემიის კანდიდატები. დოიციშე ალგემან ცაატუნგი სწერს: უახლესი ნობელის პრემიის კანდიდატებად წარდგენილ არიან: ინგლისელი რომანსიე თომას ჰარდი, ინგლ. დრამატურგი ჯონ გალს ვორზ, ბერნარდ შოუ, გერმანელი რომანსიე თომას მანი, დანიელი ლიტერატორი გეოგრაფ ბრანდსი, ფრანგი ფილოსოფოსი პ. ბერგსონი, პაულ კლოდელ და რომანსიე მარსელ პრევი.

დანტეს საღამო ბერლინში. ოქტომბრის დამდეგს ბერლინში დანტეს 600 წლის იუბილეად საღამოზე ღრმად ნაგონობი სიტყვა წარმოსთქვა დოქტ. ვ. ლაჰაუზენმა. მანვე წაიკითხა ადგილები ღვთაებრივი კომედიიდან. დ. ალგ. ცაატ. ცნობით საღამო უჩვეულო ენტუზიაზმით ჩატარდა.

გერმარტ ჰაუპტმანს დაუწერია ახალი ტრალიკომედია: პეტერ ბრაუნერ.

ვილლა ფალკონიერი. ვილლა ფალკონიერი უმშვენიერესი ხელოვნების სასახლეა რომის ახლოს. იგი გაშენებულია მე 16 საუკ. პაპა პავლე მე III კარდინალის ალესანდრო რუფფინის ხელმძღვანელობით. ამ ვილაში მოთავსებული იყო უძვირფასესი ხელოვნების საუნჯენი. უკანასკნელად აქ ცხოვრობდა გერმანელი პოეტი რიჰარდ ფოსი, რომლის რჩევითაც გერმანელმა ბანკემ მანდელსონ ბარტოლდომ შეიძინა იგი. ომის დროს იგი სექვესტრალური წესით მიითვისა იტალიამ. ირკვევა რომ ეს ძვირფესი სახალე ამიერიდან იტალიის ხელში დარჩება. (დ. ა. ც.).

რ ე დ ა კ ტ ო რ ი :

სარედაქციო კოლეგია

გ ა მ ო მ ც ე მ ე ლ ი :

სრულ. საქართ. მწერალთა კავშირი:

